

Institutul pentru
Dezvoltare și
Inițiative Sociale
"Viitorul"

BULETIN DE POLITICĂ EXTERNĂ AL MOLDOVEI

Numărul 32, IULIE 2011

EDUARD ȚUGUI

REGIONALIZARE ȘI EUROINTEGRARE ÎN CADRUL ACORDULUI CENTRAL EUROPEAN DE COMERȚ LIBER

**TEMA
URMĂTOAREI EDIȚII:
Provocările
politicii istorice**

Parteneriatul Estic și dinamica negocierilor moldo-europene în cadrul acestuia au umbrit oarecum filiera balcanică a eurointegrării Republicii Moldova și, respectiv, acordurile multilaterale sud-est europene la care ultima este parte. Acordul Central European de Comerț Liber (CEFTA), document care își propune crearea unei zone de liber schimb conformă standardelor pieței comune europene, conectează Republica Moldova la regiunea Balcanilor de Vest, deocamdată singura cu perspective clare de aderare la Uniunea Europeană. De rând cu deschiderea unor noi piețe, CEFTA reprezintă un cadru de pregătire a eurointegrării și poate constitui pentru Republica Moldova varianta de rezervă a aderării la Uniunea Europeană, în cazul eșuării proiectului vecinătății europene.

Buletinul de Politică Externă al Moldovei reprezintă o serie de analize scurte, scrise de experți locali și străini, dedicate celor mai importante subiecte de politică externă, dezvoltărilor majore din Marea Neagră, cooperarea cu organizațiile internaționale și a activităților de menținere a păcii din regiune. Buletinul are scopul să creeze o platformă comună pentru discuții între experți, comentatori, oficiali și diplomați care sunt interesați de perspectivele de integrare europeană a Moldovei. Buletinul mai tinde să ofere diplomaților și analiștilor moldoveni o tribună veritabilă pentru dezbaterile celor mai controversate puncte de vedere care ar putea ajuta Moldova să-și găsească mai ușor calea spre UE.

Dinamica unui proiect regional

Autodesființarea Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER) în 1991 și aspirațiile fostelor state socialiste cu economii planificate de aderare la Uniunea Europeană suscitau reconstrucția infrastructurii economico-comerciale regionale, precum și adaptarea economiilor acestora la o mega-piață liberalizată europeană. De rând cu semnarea Acordurilor de Asociere cu Uniunea Europeană, Polonia, Ungaria și Cehoslovacia (din 1993, Cehia și Slovacia), semnau la 21 decembrie 1992 Acordul Central European de Comerț Liber, în ideea facilitării schimburilor și a cooperării economice intraregionale și a sprijinirii dezvoltării economice a țărilor participante. Totodată, fiind semnat de către state asociate la Uniunea Europeană, acordul a fost privit încă de la semnare ca un instrument de pregătire a statelor participante pentru aderarea la Uniune, nu ca o alternativă regională a pieței comune europene, cum a fost cazul Asociației Europene a Liberului Schimb (AELS) spre exemplu.

Conform Acordului, principalul obiectiv urmărit de CEFTA a fost crearea unei zone de liber schimb a comerțului reciproc cu produse industriale și agricole, prin eliminarea treptată a barierelor tarifare și netarifare până la 1 ianuarie 2001¹. Uniunea Europeană a fost de la început unul dintre susținătorii CEFTA, care a devenit "anticamera" participării la piața comună europeană, în timp ce prevederile documentului propriu-zis au fost compatibile cu prevederile Acordurilor de Asociere și, implicit, cu Tratatul Uniunii Europene. În timp, acordul a fost extins prin includerea Sloveniei (1996), României (1997), Bulgariei (1999), Croației (2002) și Macedoniei (2006). Liberalizarea comercială în cadrul Acordului a fost realizată nu fără dificultăți, în special în cazul produselor agricole², și nu a impulsionat spectaculos comerțul intraregional, din moment ce fluxurile comerciale ale statelor din regiune au fost orientate preponderent spre piața UE, în schimb a constituit un cadru real de pregătire pentru state ca Polonia, Cehia sau Slovacia, care după aderare au absorbit fără mari șocuri competiția de pe piața comunitară.

Reanimarea CEFTA în Balcanii de Vest

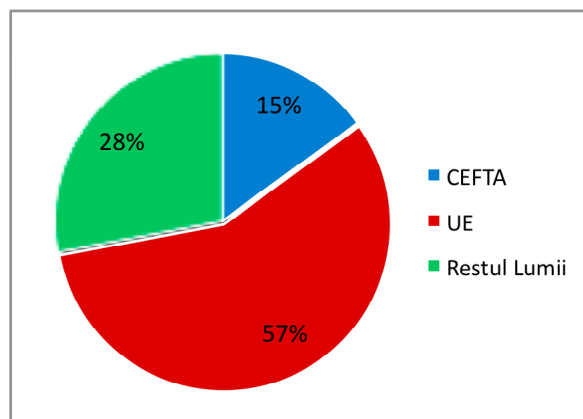
Începând cu 1 mai 2004, când cinci dintre țările membre CEFTA au aderat la Uniunea Europeană, în Acord a rămas România, Bulgaria, Croația și Macedonia, iar înaintea aderării primelor două la Uniune în 2007 s-a decis extinderea CEFTA pentru a acoperi restul statelor care erau parte a matricei acordurilor comerciale bilaterale în cadrul Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est. Inițiativa a aparținut de această dată Uniunii Europene, în tentativele acesteia de a asigura stabilitatea în regiune prin crearea și a unui instrument comercial. Negocierea unui nou regim comercial regional pentru statele balcanice candidate și potențial candidate de aderare la Uniunea Europeană ar fi consumat mult timp, în timp ce CEFTA s-a recomandat ca mecanism eficient de preaderare, precum și în dezvoltarea de instituții funcționale. Astfel, la 19 decembrie 2006, Albania, Bosnia și Herțegovina, Croația, Macedonia, Republica Moldova, Muntenegru, Serbia și UNMIK/Kosovo semnau la București, în prezența coordonatorului Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est și a Comisarului European pentru Extindere, Acordul de amendare și aderare la Acordul Central European de Comerț Liber – CEFTA 2006.

Statele semnatare au convenit crearea unei zone de comerț liber până la 31 decembrie 2010, prin anularea tuturor taxelor vamale la import și export, a restricțiilor cantitative și altor taxe cu efect echivalent în comerțul cu produse industriale și majoritatea produselor agricole. Acordul conține prevederi extinse privind comerțul cu servicii, achizițiile publice, investițiile și administrarea vamală, precum și instituirea unui mecanism propriu de soluționare a litigiilor comerciale³.

1 Central European Free Trade Agreement (Original CEFTA Treaty). Article 1.

2 Biukovic L. The New Face of CEFTA and its Dispute Resolution Mechanisms.// Review of Central and East European Law, Nr. 33, 2008, p. 267.

3 Consolidated Version of the Central European Free Trade Agreement (CEFTA 2006). [On-Line]. 2006. www.cefta2006.com/legal-texts.

Harta 1. Statele membre CEFTA***Figura 1.** Comerțul statelor CEFTA în 2009

* albastru închis – membru actual;
albastru deschis – fost membru.

Sursa: Implementing the CEFTA 2006 Agreement: Reaping the benefits of trade and investment integration in South East Europe

Deși noul Acord, în vigoare din noiembrie 2007, prevede o integrare mai aprofundată în comparație cu CEFTA 1992, nici acesta nu a suscitat în mod deosebit integrarea economiilor statelor participante, prin intensificarea schimburilor comerciale intraregionale. Datele din Figura 1 arată că mai importante pentru statele din regiune au fost preferințele comerciale acordate de către Uniunea Europeană, care este de departe cel mai important partener economic al celor opt state CEFTA, decât liberalizarea comercială regională. Animizitățile încă existente în regiune, structurile relativ asemănătoare ale economiilor și forța gravitațională a economiei europene, nu permit, cel puțin deocamdată, transformarea CEFTA 2006 într-o veritabilă entitate economico-comercială regională și, drept consecință, este mult mai actuală eurointegrația și conotația geopolitică ale Acordului.

Republica Moldova și CEFTA: comerț și geopolitică

Republica Moldova a reușit să devină parte a organismelor regionale articulate în sud-estul Europei în ultimele două decenii, dar mai puțin a structurilor și mecanismelor Uniunii Europene care oferă perspectiva de aderare și susțin în mod expres integrarea europeană, oferită de Bruxelles statelor din Balcanii de Vest. Astfel, aceasta nu a devenit parte a Procesului de Stabilizare și Asociere, semnat la Zagreb în 2000, care pe lângă preferințele comerciale conține și Acorduri de Stabilizare și Asociere semnate de majoritatea statelor CEFTA. De asemenea, Republica Moldova a aderat la Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, în iunie 2001, la doi ani după constituirea acestuia, și cu condiția să nu aducă în discuție în cadrul Pactului diferendul transnistrean și semnarea unui Acord de Asociere. De altfel, Pactul de Stabilitate nu a fost unul dintre cele mai reușite proiecte europene, dovadă că cele 32 de acorduri bilaterale de liberalizare comercială, semnate inclusiv în cadrul acestuia, au fost înlocuite de CEFTA, în timp ce Pactul a devenit în februarie 2008 Consiliul de Cooperare Regională.

Aderarea la CEFTA nu a însemnat nici pentru Republica Moldova un grad sporit de regionalizare balcanică. Structurile economice comparabile și forța gravitațională a pieței europene au completat în cazul

Republicii Moldova lipsa unei infrastructuri de transport moderne, care să o conecteze fizic de regiunea balcanică, și existența piețelor estice cu o infrastructură dacă nu modernă atunci existentă și funcțională. Toate acestea au făcut ca comerțul în cadrul acordului să constituie mai puțin de un procent din comerțul exterior al Republicii Moldova, iar principalii parteneri comerciali ai acesteia să fie Uniunea Europeană și Comunitatea Statelor Independente.

Tabel 1. Comerțul exterior al Republicii Moldova în anul 2010⁴

	Export		Import		Balanța Comercială
	Mii USD	%	Mii USD	%	Mii USD
Total	1541486,6	100,0	3855288,6	100,0	-2313802,0
UE	728938,9	47,29	1704239,6	44,21	-975300,7
CSI	624003,2	40,48	1256851,6	32,60	-632848,4
Albania	3599,8	0,23	43,2	0,00	3556,6
Bosnia și Herțegovina	656,6	0,04	1600,6	0,04	-944,0
Croația	78,3	0,01	1860,4	0,05	-1782,1
Macedonia	816,8	0,05	778,0	0,02	38,8
Munte negru	-	-	-	-	-
Kosovo	-	-	-	-	-
Serbia	1805,5	0,12	7336,4	0,19	-5530,9

Sursa: Adaptat de autor după datele Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova.

Chiar și o asemenea perspectivă, când schimburile economico-comerciale sunt nesemnificative iar statele balcanice, la fel ca și Republica Moldova, așteaptă investiții productive din UE nu din cadrul acordului, nu ar trebui să conducă la ignorarea acestui cadru regional. Dimpotrivă, CEFTA este cea mai importantă "înțelegere balcanică" sub egida Uniunii Europene la care Republica Moldova este parte și, respectiv, comerțul regional trebuie să constituie o prioritate pentru Republica Moldova. Din moment ce am semnat la o zonă de liber schimb cu statele Balcanilor de Vest, trebuie să valorificăm oportunitățile de pe această piață. Posibilitățile cooperării cu partenerii CEFTA în cadrul programelor transfrontaliere ale UE și conectarea la Rețelele de Transport Transeuropene, ar stimula cu certitudine comerțul intraregional. Statele din regiune sunt, ca și Republica Moldova, parte a Comunității Energetice Europene și interconectarea infrastructurilor energetice ar aduce un domeniu important în integrarea regională.

Totuși, mai relevantă pentru Republica Moldova este dimensiunea eurointegrării pe care o conține CEFTA, mai ales că Republica Moldova a avut un start promițător în cadrul Acordului, sub președinția căreia a fost instituit în 2008, la Bruxelles, Secretariatul permanent al acestuia. Vom fi cu siguranță mai pregătiți pentru o integrare economică cu Uniunea Europeană în urma unei cooperări eficiente cu state candidate și potențial candidate de aderare la Uniune, a căror companii și mărfuri sunt comparabile la competitivitate cu cele moldovenești. Spre exemplu, la 1 mai 2010 a fost lansat un nou proiect de parteneriat "DIHK – CEFTA", al cărui scop este de a califica Camerele de Comerț și Industrie din țările membre CEFTA pentru ca acestea să aibă un rol mai activ în implementarea Acordului și, în mod special, să promoveze întreprinderile mici și mijlocii pe această piață⁵.

Tot în acest context, Republica Moldova poate face referințe la CEFTA în cadrul viitoarelor negocieri cu Uniunea Europeană pe marginea Acordului de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv, negocieri pentru care Comisia Europeană a primit mandatul la 20 iunie 2011. În primul rând, faptul că Muntenegru sau Macedonia, state candidate la aderare, au semnat cu UE Acorduri Interimare privind comerțul, care

⁴ Informația nu include operațiunile de export/ import a întreprinderilor și organizațiilor din stânga Nistrului și mun. Bender.

⁵ Proiectul "DIHK – CEFTA" – Acordul Central European de Comerț Liber. [On-Line]. 2010. http://chamber.md/index.php?option=com_content&view=article&id=72%3Aproiectul-dihk-cefta&catid=56%3Aproiecte&Itemid=107&lang=ro.

prevăd deschiderea piețelor proprii pe etape, timp de zece ani, îndreptățește o solicitare prin care și Republica Moldova să obțină o perioadă tranzitorie, de cel puțin zece ani, stipulată în Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Comprehensiv. Producătorii moldoveni nu sunt mai competitivi decât cei macedoneni, pentru a putea concura cu colegii lor europeni, care sunt masiv subvenționați prin fondurile financiare europene (Instrumentele Structurale). În rândul al doilea, faptul că partenerii noștri din cadrul CEFTA sunt finanțați prin Instrumentul de Preaderare, mult mai consistent comparativ cu Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat (prin care primește bani Republica Moldova), îndreptățește solicitarea sporirii asistenței financiare europene și pentru Republica Moldova. Altfel, producătorii moldoveni vor concura în condiții inegale nu doar cu cei europeni, dar și cu cei din cadrul CEFTA.

În cele din urmă, CEFTA este prin definiție un acord tranzitoriu, pe care membrii l-au părăsit odată cu aderarea la UE, în timp ce Parteneriatul Estic și Acordurile de Asociere semnate în cadrul acestuia nu prevăd aderarea europeană. Republica Moldova, în acest context, trebuie să evite situația de a rămâne să "stingă lumina" în CEFTA, după ce statele balcanice vor deveni membri ai Uniunii Europene. Pe măsură ce reformele interne vor permite, fie negociază cu UE o promovare în "liga balcanică" și prinde un val de extindere alături de Macedonia sau Serbia, fie negociază extinderea CEFTA asupra statelor Parteneriatului Estic serios interesate de integrarea europeană, cu care să formeze o structură regională cu perspective clare de aderare la Uniunea Europeană. Un val de extindere europeană "specializat" doar pentru Republica Moldova este greu de anticipat, în timp ce un Parteneriat Estic rigid va fi unul nedrept.

Concluzii

Acordul Central European de Comerț Liber a fost un mecanism util de cooperare în estul Europei și cu perspectivă în regiunea balcanică, dar mai curând pe dimensiunea eurointegrării decât a regionalizării. Eurointegrarea în cadrul acordului este mai actuală și pentru Republica Moldova, din moment ce schimburile comerciale cu statele din Balcanii de Vest nu sunt spectaculoase, și poate fi negociată mai eficient din interiorul CEFTA. Este mult mai simplu să negociezi cu Comisia Europeană fiind într-o zonă de liber schimb cu Croația, decât într-un Parteneriat cu Belarusul. Cert este că CEFTA, care s-a recomandat ca "antimeră" de aderare la Uniunea Europeană, oferă Republicii Moldova posibilitatea de a accelera integrarea europeană și a preveni din externalitățile care de regulă o însoțesc.

Această publicație a fost elaborată de IDIS „Viitorul” cu sprijinul financiar al Fundației Soros – Moldova și al the National Endowment for Democracy. Opiniile exprimate în această publicație reflectă poziția autorilor/autorului și nu reprezintă în mod neapărat punctul de vedere al instituțiilor finanțatoare.